वऱ्हाड समाचार

BERAR SAMACHAR

XLII AKOLA MONDAY JANUARY 1908 NO 2

[४२] माहे जानेवारी सन १९०८ इ० अंक २

... पूर

... २ रुपये

... पत्राची ...

...चे दर

दीड आणा.

...ळी धरल्या जातील.

असली पाहिजे.

...वारच्या आंत येणाऱ्या

...वड्यांत घेतल्या जातील.

...स्पेशल चार्ज पडेल.

...हिरात

सेव्हिंग ब्यांक

दिलेल्या अटीवर ठेवी

...चे १ ले जानेवारी

...याच्या दरम्यान ...

पैसा ठेविला ...

...ा अधिक ...

...ऊन आणि ...

अथवा जास्त ...

...ाचे मागे राहील ...

दर शेकडा तीन रुपये

... व्याजाची आकारणी

...जी कनिष्ट शिल्लक

...ली जाईल. मात्र पांच

... रकमेस व्याज नाहीं

...केत अर्ज केला असतां

G. A Phiilips
एजंट

नोटीस

...बुजी राहणार विहिगांव
...डाणें यांसः—

...णार यांजकडून नोटीस ... मैयत भ्रतार गणपत ... दुकानचें जें कर्ज घे... करण्याची मालकीण ... तुह्मास पैसे देणें असतील ...माझे स्वदस्तूरची पावती ...न केल्यास अगर तुह्मी दुसऱ्यास दिल्यास त्या...दार राहणार नाहीं व आ... कर्जाऊ पैसे व्याजा...सुद्धा वसूल केले जातील ...ी सही ४-१-०८ इ.

सही

...र्द गणपत तर्फे मुखत्यार
...रसिंगराव देशमुख हिंगणेकर
असता ... दस्तुर खु.

---

१ घसरुभाई

१ मीठुरीया

सर्व राहणार मौजे आटाळी ता० खामगांव
यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं माझा मयत भ्रतार गणपत वा गंगाजी यांचें तुमचकडे जें कर्ज घेतलें असेल तें वसुल काण्याची मालकीण मी आहे या साठीं तुह्मांस पैसे देणें असतील ते मजपाशी देऊन माझे स्वदस्तुरची पावती ध्यावी याप्रमाणें न केल्यास अगर तुह्मी माझे पैसे दुसऱ्यास दिल्यास त्याजबद्दल मी जबाबदार राहणार नाहीं. व आमचे घेणें असलेले ...

... कीं माझा मयत भ्रतार ... गंगाजी याचें दुकानचें जें ...ल तें वसूल करण्याची ...आहे यासाठीं तुह्मास पैसे देणें ...जपाशीं देऊन माझे स्वदस्तूरची पावती ध्यावी याप्रमाणें न केल्यास अगर तुह्मी पैसे माझे शिवाय दुसऱ्यास दिल्यास त्याजबद्दल मी जबाबदार राहणार नाहीं व आमचे घेणें असलेले कर्जाऊ पैसे व्याजासुद्धां व कोर्ट खर्चासुद्धां वसूल केले जातील. कळावें ता. ४-१-१९०८ इ०

सही

ध्रुपती मर्द गणपत तर्फे मुखत्यार
नरसिंगराव देशमुख हिंगणेकर
दस्तूर खुद

नंबर ३६

नोटीस

... मोहनसिंग ...

शेतें ३॥ ह्यावरील नंबराचें खातें आमची स्नुशा नामे गंगुबाई जवजे धोंडभट जोशी राहणार मौजे इंझोरी हल्लीं वस्ती मौजे फुपगांव ता० चांदुर जि० उमरावती ईचे नांवानीं आहेत. ही अनापत्य आहे इचे पोसून वरील शेत किंवा या पैकीं कांहीं भाग किंवा घर व जंगममाल वगैरे कोणी खरेदी अगर गहाण किंवा पट्यानें अगर दुसरे कोणतेही रीतीनें लिहून घेऊं नये कारण वरील स्थावर जंगम जिनगी तिचे ताब्यांत नमून तिला पुत्रसंतान वगैरे कांहीं नसल्यामुळें त्या जिनगी संबंधी तिला कोणत्याही प्रकारचा लेख करुन देण्याचा अधिकार कायद्याप्रमाणें नाहीं. तिजला अन्न वस्त्र देण्याकरितां आमची कोणतेच प्रकारची तक्रार नाहीं व या इस्टेटीवर सावकाराचे पैसे देणें आहेत ते गहाणापूर्वीच दिलेले आहेत असें असून कोणी कोणत्याच प्रकारचे लेख करुन घेऊं नये घेतल्यास त्याची जबाबदारी फक्त लिह्या ...

... नं. ४४ मुक्काम ...

नोटीस

१ महमदहसमाख वा फत्तेखा

१ कानी वा कृष्णाजी पाटील

उभयता रा० कंचनपूर ता० खामगांव
जि. बुलडाणें यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं माझा भ्रतार मैयत गणपत वल्लद गंगाजी यांचें दुकानचें जें कर्ज घेतलें असेल वसूल करण्याची मालकीण मी आहे यासाठीं तुह्मास पैसे देणें असतील ते मजपाशीं दे... माझे स्वदस्तुरची पावती ध्यावी याप्रमाणें न केल्यास अगर तुह्मी पैसे माझे शिवाय दुसऱ्यास दिल्यास त्याज बद्दल मी जबाबदार राहणार नाहीं व आमचे घेणें असलेले कर्जाऊ पैसे व्याजासुद्धां कोर्ट खर्चासुद्धां वसूल केले जातील ही नोटीस दिली. कळावें ता० ४-१-०८ इ०

सही

ध्रुपती मर्द गणपत तर्फे मुखत्यार
नरसिंगराव देशमुख हिंगणेकर
नंबर ३४ द० खु.

नोटीस

१ मीर इब्राईम पाटील, गोविंद खडेराव व बळवंत खडेराव राहणार कारेगाव बु० ता० खामगांव जि० बुलडाणें

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस

देण्यांत येते कीं माझा मयत भ्रतार गणपत वल्लद गंगाजी यांचें दुकानचें जें कर्ज घेतलें असेल तें वसूल करण्याची मालकीण मी आहे यासाठीं तुह्मास पैसे देणें असतील ते मजपाशीं देऊन माझी स्वदस्तूरची पावती ध्यावी याप्रमाणें न केल्यास अगर तुह्मी पैसे माझे शिवाय दुसऱ्यास दिल्यास त्याजबद्दल मी जबाबदार राहणार नाहीं व आमचे घेणें असलेले कर्जाऊ पैसे व्याजासुद्धां व कोर्ट खर्चासुद्धां वसूल केले जातील. कळावें ता० ४-१-१९०८ इ.

सही

ध्रुपती मर्द गणपत तर्फे मुखत्यार
नरसिंगराव देशमूख हिंगणेकर
नंबर ३९ दस्तूर खुद

नोटीस

खालीं सही करणार याजकडून सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येतें कीं आमची वडिलोर्जित इस्टेट समाईक व मौजे इंझोरी ता० मंगरूळपीर जि० अकोलें येथील स्थावर जंगम जिनगी व शेत सर्व्हे नंबर ६।८५।१२५ या तिन्ही नंबराचे एकर गुंठे ९१४३३ आकार रुपये २८ हीं पूर्ण शेतें आणि मौजे वाकी ता० मूर्तिजापूर जि० अकोला येथील शेत सर्व्हे नंबर ३० एकर गुंठे १८४३० आकार रुपये १९ यांतील निमे हिस्सा येणेंप्रमाणें

वर्तमानसार

'युगांतर' पत्राचे मुद्रक बाबू वैकुंठचंद्र आचार्य यांची पांच हजार रुपयांच्या जामिनावर तुर्त सुटका झाली असून त्यांचवरील खटला येत्या मंगळवारी मि. किंग्जफर्ड यांचे पुढें सुनावणीस निघावयाचा आहे.

फ्रान्सच्या ताब्यांत असलेल्या इंडो-चायना मध्यें भीतिप्रद राजकीय अस्वस्थता उत्पन्न झाली आहे. ही अस्वस्थता व हिंदुस्थानांतील स्वस्थता यांमध्यें साम्य आहे. इंडो-चायनांतील रहिवाशांचें एक सल्लागार मंडळ फ्रान्सनें स्थापिलें आहे. आपणास अर्धवट पार्लमेंटचे हक्क फ्रान्सनें दिले आहेत याचें कारण फ्रान्सला जपानची भीति वाटत आहे, असें इंडो—चायनांतील लोकांस वाटतें. वगैरे आशयाचा लेख "दिपेश कलोनिएल" पत्रांत प्रसिद्ध झाला आहे.

मैमानसिंग येथें धामधूम चालू आहेच लोक गर्भगळीत झाले असून पोलीस घराचे झाडे अजून घेत आहेत. पोलिसच्या जुलुमांतून सुटण्याकरितां लोक मैमानसिंग हून कलकत्यांस भराभर येऊं लागले आहेत. अधरबारीच्या जमीनदाराच्या घराचा झाडा घेण्यांत आला. फडताळे उघडण्यांत आलीं. व कागद ... आलें. घरांत एक तांब ... यांत आली.

कारखाने व वाढत्या मजुरीचा परीणाम.

(लिहून आलेला मजकूर)

दिवसे दिवस मजुरीचे दर वाढत चालले आहेत. त्यामुळें मध्यम स्थितींतील लोकांना मोठी पंचाईत पडूं लागली आहे. याचें कारण मध्यम स्थितींतील लोकांचें उत्पन्न फारच मर्यादित असतें. ही कांहीं नवीन गोष्ट नाहीं. त्यांना प्रसंग विशेष मजुरदार लोकांची आवश्यता लागली तर फार कठीण पडतें. ही एक गोष्ट झाली. दुसरी गोष्ट अशी आहे कीं हल्लीं गिरण्या, जिन, प्रेस वगैरे कारखाने सुधारलेल्या तत्वांवर सुरूं झाले आहेत. त्या ठिकाणीं मजुरांना मजुरी बरीच मिळते. ह्मणजे १०।१२ वर्षांपूर्वी जी मजुरी मिळत असे तिच्या जवळ जवळ दुप्पट मजुरी मिळूं लागण्याचा संभव आहे ह्मणून मजूर लोक अशा कारखान्यांत मुलाबाळां सुद्धां काम करण्यास जातात व कमाई करतात. त्यामुळें मोल मजुरीचे दर वाढूं लागले आहेत. शेतीचें काम विशेष मेहनतीचें असल्यानें लोक कारखान्यांत जाणें पसंत करतात. शेतीच्या मजुरांना उन्हांत पावसांत व थंडींत काम करावें लागतें. तशी गोष्ट कारखान्यांत नसते आणि कारखान्यांत मजुर कमी मिळूं लागले तर मजुरीचे दर कारखानदार मंडळी कामाच्या निकडीमुळें वाटेल तसे वाढवितात. अशी बरचढ चालूं झाली आहे ह्मणून मजुरांना मजुरी वाढत्या प्रमाणावर मिळूं लागली आहे. ही मोठी आनंदाची गोष्ट खरी. कारण गरीबांना चांगली मिळकत होऊं लागली आहे. परंतु या पासून कांहीं परीणाम समाजावर होऊं शकतो काय? असा प्रश्न सध्यां कोणी करीत नाहीं असें वाटतें. याचें कारण काय असें जर कोणी प्रश्न करील तर त्यास असें कळून येईल कीं या कारखान्यांतील वाढत्या मजुरीचा समाजावर परीणाम होतो. एक नैतिक दृष्ट्या व दुसरा संपत्तिक दृष्ट्या. प्रथम नैतिक दृष्टीनें विचार करूं. कारखान्यांत बायका पुरुष व मुलें हीं सर्व निरनिराळ्या ठिकाणीं काम करीत असतात ह्मणजे जिन मध्यें चाकास तेल घालणें, पट्टे चाकाचे पाहणें, सरकी बरोबर निघते किंवा नाहीं हें पाहणें रुई उचलून घेउन जाणें हीं सर्व कामें पुरुष मंडळींच करतात. व त्यामुळें ते नेहमीं बायकांतच राबत असतात. बायका पुरुष व मुलें दिवसांतून १२।१३ तास पर्यंत निरनिराळ्या ठिकाणीं ह्मणजे वेगळेपणानें काम करतात ही गोष्ट सर्वांना माहित आहेच व त्यामुळें काय काय परिणाम घडतात हें सर्वांना माहित आहे. सुज्ञ वाचकही तेव्हांच समजतील. यामुळें नैतिक बंधन फारच ढिलें होऊन गेलें आहे. ही नैतिक क्रांति घडून येण्यास कारण हे कारखाने नव्हेत काय! वर लिहिल्या प्रमाणें जें नैतिक बंधन कायम राहत नाहीं व तें राहणें अवश्य आहे ह्मणून कारखानदार लोकांनीं त्या संबंधानें व्यवस्था करणें जरूर आहे. कारण या पासून जाती संकर होण्याची मोठी भीती असते. नैतिक बंधन कायम ठेवणें जरी फार अवश्य आहे तरी तिकडे कोणाचें लक्ष्य आजपर्यंत गेलें आहे काय! बायका, मुलें, पुरुष, हीं निरनिराळ्या जागीं कामें करूं लागल्यानें-कारण चोविस तासांपैकीं बारा तेरा तास अलगपणा झाल्यानें प्रेम बंधनें ढिलीं होतील व यामुळें समाजांवर किति चमत्कारिक परीणाम झाला आहे याचा वाचकांनीच विचार करावा. याचें जास्त स्पष्टीकरण करण्याची इच्छा नाहीं यासंबंधानें एक मंडळ स्थापून ठिक ठिकाणी याजबद्दल विचार होऊन समाजावर चांगले परीणाम होतील अशी तजवीज कारखानदार लोकांनीं प्रथम केली पाहिजे व समाजांतील समाजाग्रणी लोकांनीं लक्ष्य घालून व्यवस्था केली पाहिजे. ती साधारण रितीनें अशी कीं (१) बायकांच्या कामकरण्याच्या जागेंत पुरुषांनीं जातां कामा नये. बायकांना तरबेज करून पुरुषांचें काम त्या जागेंतिल त्यांच्या करवीं करून घेतलें पाहिजे.

(२) मुलांच्या हातांत पैसे येतात ह्मणून त्यांना बिड्या, वगैरे अनेक प्रकारचीं व्यसनें लागतात. व एकाचें पाहून दुसरें करते त्याबद्दल कडक बंधनें असावींत.

(३) वाटेल त्या माणसाची भरती कामाकरितां ह्मणून करूं नये. त्याच्या वर्तन वगैरे बद्दल पूर्ण चौकशी करून मग भरती करावी व चालण्याचे नियम करावेत.

अशा प्रकारें व्यापारी मंडळींकडून ठिकठिकाणीं व्यवस्था झाल्यावर काय वाईट होईल बरें. सर्व कारखानदार लोकांनीं एक विचारें काम केल्यास काय तोटा होईल? सर्वांचें एक विचारें काम झाल्यास सर्वास सुख होणार आहे. अशा प्रकारें काम चालण्यास काय अडचण येणार आहे? समाजबंधन चांगलें मजबूत होतें ह्मणूनच आज निरनिराळे कां होईना समाज बनून राहिले आहेत. ही गोष्ट लहानसान नाहीं. त्यामुळें नैतिक परीणाम फारसे वाईट नाहींत ही गोष्ट इतर देशांतील, राष्ट्रांतील लोक सुद्धां कबुल करतात. ह्यास धोका येत असल्यास आपण खटपट करून सुयंत्र करणें आपल्यास जरूर आहे. हें आपलें कर्तव्य आहे. ह्मणून समाजाग्रणी लोकांनीं व्यापारी, कारखानदार लोकांच्या सल्यानें कर्तव्य बजाविलें पाहिजे. मुलींकरितां शाळा काढल्या आहेत. मुलींची संख्या या कारखान्यांतील बायका मजुरांणीपेक्षां फारच कमी आहे. व ज्यांना कळतें अशा बायकांना शिक्षण देण्याची योजना ह्मणजे १२।१३ तास काम करण्याची जी वेळ आहे त्या मध्येंच एक तास पर्यंत चांगला उपदेश पर बोध करण्याची सोय केल्यास फार आनंद होईल. व मुलांनाही असाच एक तास पर्यंत धार्मिक शिक्षण अशा प्रकारें देण्याची सोय करावी. व पुरुषांयाही शिक्षणाची अशीच सोय करावी. पुरुष, बायका व मुलें यांना बसण्यासाठीं निरनिराळ्या जागा असव्यात व जीं जोडपीं असतील त्यांना मुलें बाळें घेऊन बसण्यासाठीं कारखान्यांत अलग अलग जागा असाव्यांत. प्रथम कारखानदार लोकांना खर्चाची बाब वाटेल परंतु फार खर्च लागणार नाहीं. या गोष्टींकडे कारखानदार, व समाजाग्रणी लोकांनीं लक्ष्य द्यावें व देतील अशी पूर्ण उमेद आहे.

आतां आपण संपत्तिक शास्त्राच्या दृष्टीनें विचार करूं. आज काल असा प्रश्न निघाला आहे कीं ज्या अर्थी मजुरांना मजुरी जास्त मिळते त्या अर्थी लोकांची स्थिति चांगली आहे परंतु धान्याची महर्गता झाल्यानें जी जास्त मजुरी झाली ती धान्य विकत घेण्यास महर्गतेच्या मानानें जी जास्त किंमत पूर्वीपेक्षां द्यावी लागते त्यामध्यें जाते ह्मणजे लंकेंत सोन्याच्या विटा विळतात व खर्चही तेथें तसाच. शेवटीं जमा खर्चाची मेळ व बाकी शून्य, त्याप्रमाणें लोकांच्या सभोंवतालीं अनेक प्रकारच्या मोहक वस्तु असल्यानें लोकांना त्या वस्तु विकत घेण्याची आवड उत्पन्न झाली. आतां त्या वस्तु टिकावूं आहेत किंवा नाहीं याचें भान विकत घेणाऱ्यांना राहत नाहीं. त्यामुळें फुकट चैन वाढली. स्वस्त जिनसा मिळूं लागल्यानें लोक आळशी व बैठवी सरदार बनले. शेतकरी घ्या, मजुर घ्या, किंवा साधारण लोक घ्या त्यांच्याजवळ घड्याळें हीं असतात. मग तीं खरे असोत अगर खोटीं असोत. जो जोडा घालून पूर्वी काम धंदा होत होता त्या ठिकाणीं आज चार पांच रुपयाचा बुट लागूं लागला वगैरे क्षुल्लक रित्या पाहूं गेलें तर अशा क्षुल्लक गोष्टींनीं चैन वाढूं लागली आहे. त्यामुळें टिकाऊ वस्तुकडे लक्ष नाहीं. या शिवाय दुसरी चैन वाढत्या प्रमाणावर आहे ती मदीरापान इत्यादि पायीं शेंकडों लोकांची धुळधाण उडाली आहे व उडत आहे. चहाची गोडी लोकांना सुद्धां फार लागली आहे.

शेतकरी वर्ग पूर्वीपेक्षां जास्त खटपट करतो परंतु पावसाच्या अनिश्चीतपणामुळें उत्पन्नाची बाब फारच चमत्कारिक होऊन गेली आहे. वारंवार महर्गता दुष्काळ आल्यानें शेतकरी वर्ग खालावला आहे व तसें होण्याला दुसरीही कारणें आहेत एक महर्गता व दुसरें परदेशीं माल जाणें व या दोन कारणामुळें शेतकऱ्यास जास्त उत्पन्न होतें असें कित्येकांचें ह्मणणें आहे पण त्यांत कांहीं अर्थ नाहीं ज्या मानानें उत्पन्न वाढल्या मानानें खर्च वाढले आहेत व चैनीचे पदार्थ घेण्यांतही पैसे जातात. पण शेवटीं गोळाबेरीज पहातां खरीं शून्यच राहते. या करितां व्यापारी व हल्लीं जें आहे त्यामध्यें फरक करणें जरूर आहे. शेतकरी, मजुर, कारागिर व मध्यम स्थितींतील लोकांची फारच सोचनीय स्थिति आहे असें या यंदासारख्या महर्गतेच्या वेळीं होणें साहाजिक आहे. ह्मणजे वाढतें किंमत व वाढती मजुरी झाली ह्मणून लोक स्थिति उत्तम ह्मणणारे लोकांनीं हिंदुस्थानांतील संपत्तिक स्थितीचा अभ्यास करून मग आपलें मत प्रगट करावें अशी आह्मी त्यांना विनंती करितों.

हल्लीं ह्मणजे अशा महर्गतेच्या वेळीं कारागिर लोक-साळी, सुतार, कुंभार, ढोर वगैरे लोकांचे धंदे कमी प्रमाणानें चालतात व त्यामुळें ते सुद्धां मजुरदार बनतात. जे शेतकरी असतात ते सुद्धां वरील मजुरदारांच्या संख्येंत येऊन मिळतात ही गोष्ट गेल्या दुष्काळांत दिसून आली. मग लोक स्थिति कशी आहे ही निराळ्या शब्दांनीं सांगण्याची जरूरी नाहीं.

आतां पुनः एक प्रश्न उद्भवतो तो असा कीं कारखाने वाढल्यानें देश स्थिति सुधारते, लोक स्थिति सुधारते, शेतकरी

लोकांना माल
जन येतें कारण
परंतु अर्थशास्त्र
दिसून येईल क
होऊं लागतात
जास्त होतात. है
येण्यासारखे आहे
प्रकारें कसा प
रुपानें दर्शविण्या

आतां आपण
विचार करून प
लोकाचें लक्ष
ज्ञानाकडे, वेदांता
ह्मणजे कारखानें
लागलें नाहीं.
व ज्यांनीं अति
संपादन केलें त्य
आलें त्याप्रमाणें थ
अशा नवीन का
असते त्याप्रमाणें
शांतता. ही
साह्यायानें प्राप्त
उपयोग कसा
भरतखंडवासिजनांस
धली नाहीं असें
नाहीं असें वाट

आपल्या मुल
कार्यभाग तडीस
मत्सर, द्वेषभाव,
चार दडवीतात
वेळ नव्हे काय?
आध्यात्म विद्या
आहे अशा पवि
राखेत ह्मणजे क
ज्ञान-कारखाने,
अनुसंगिक गो
माहिती जर इत
चितो तर आमच
बा गोष्टीकडे
सर्वांनीं एक वि
विचार करणें याला
पाहिजे. ह्मणून या
या कार्यास लागा
आहे. याजकडे
उमेद आहे.

वऱ्हाड

पौष शुद्ध

✓ औद्योगि

सुरत येथें भरे
अध्यक्ष दि. ब.
साई यांनीं आप
चळवळ व तिचे
या चळवळीला
स्थापन दिलें.
नाहींत तरी
करितां तरी म्ह
केलें. कायदे
काच्या हातीं

...सलेल्या आपल्या देशां... जोपासना करण्याक... ...वर जास्त जकात ब... असती. पण सध्यांच्या स्थितींत तो मार्ग आ... नसल्या... [illegible] ...चळवळींची जरूर ...स आपलेकडे पर... त्यांच्यावांचून अगदीं ... या जिनसांना ला... आपल्या देशांत हवा ... कामाला पुरेसे मजू... न ज्या जिनसा आपण ...तो त्या आपल्या दे... म्हणजे श्रम व कच्चा ...ोग करून घेण्यासाठीं ... लोकांच्या अंगचें ... यांचा ओघ त्या दिशेला चळवळीचा हेतु आहे. त्याग करणें किंवा सा... ...शी माल उपलब्ध अ... ...व स्वीकार करणें या ...नांत भरविण्याचें देशां... ...या ... देशभक्त लोकांचे ...प्रयत्न अंतःक... ...प्रसार सर्व दे... ...निरनिराळ्या लोकांचीं ...निराळीं मतें आहेत. ...या जोडीला बेकायदेशीर ...र घडतात तेथें त्यांचा ...च रास्त आहे. पण ...शीरपणा वगळला ...ाही मनुष्यास हरकत ...तां कांहीं नाहीं. निरनिराळ्या ...विषयांतील विचार अनेक ...सूं. शकतील. पण या ...यत्नांना अप्रामाणिकपणाचा ...पेक्ष माणसानें लावतां ...प्रयत्न सर्वची रास्त आहेत.' ...या खुल्या व्यापाराच्या ...सरकार अनुयायी अस... ...च्या उद्योग धंद्यांचें संरक्षण ...शक्य नाहीं. येथें हिंदु... ...आपणच पुढें झा... ...कार्य सरकारला जकाती ...व्यापाराला मदत इत्यादि ...ालें असतें तें केलें पाहिजे.

...जिक परिषद्.

सर्व राष्ट्रीय चळवळींचें ...ष्ट्रीय सभा तिच्याच कामांत ...तिच्याशीं कनिष्ट भगी... असलेल्या संस्थांच्या यंदांच्या ...म्लानत्व आलें होतें. ...सभेच्या विरसामुळें इतर ...कमी मानण्यांत आलें असें ...सामाजिक सुधारणेबद्दल ...कळ व सहानुभूति आहे

हें, राष्ट्रीय सभेच्या दुसऱ्या दिवशींचा गोंधळ नंतर दुसऱ्याच दिवशींच झालेल्या परिषदेच्या बैठकीस अडीच हजा... लोक हजर होते... [illegible] ...जाडेही ...शा झालेली होती. रा. ब. लाला...कर उमिया शंकर याज्ञिक यांचेपेक्षां या मानाच्या व जबाबदारीच्या जागेला योग्य अशा व्यक्ती गुजराथेंत क्वचितच आहे असें निःसंशय ह्मणतां येईल. परिषदेकरितां आलेल्या प्रतिनिधींचें व प्रेक्षकांचें स्वागत करतांना रा. ब. मनुभाई नंदशंकर यांनीं दोन तीन महत्वाच्या मुद्यांचा उल्लेख केला. सामाजिक सुधारणेचे कामीं कायद्याची मदत घेणें इष्ट आहे किं नाहीं हा एक मोठा प्रश्न आहे व या प्रश्नाच्या उत्तरावरून आजपर्यंतच्या सुधारणेच्या प्रयत्नांवर आक्षेप घेण्यांत येत असतो. ब्रिटिश हद्दींतील स्थितीपेक्षां देशी संस्थानची स्थिति किती भिन्न आहे याचा थोडासा विचार केला ह्मणजे रा. ब. मनुभाई यांनीं दिलेलीं बडोदे व म्हैसूर या संस्थानांचीं उदाहरणें अंदर हिंदुस्थानाला कशीं लागू पडत नाहीं हें लक्षांत येईल. बालविवाहासारख्या चालींना श्री. सयाजीराव महाराजांनी कायदा करून आळा घालण्याचा प्रयत्न केला व त्यांत यशस्वीही होत आहे ही आनंदाची गोष्ट आहे. पण या बाबतींत कायदा करणारे व तो पाळणारे एकाच हाडामांसाचे असल्यामुळें साधारण किंवा अडाणी लोकांच्या मनांत अगदींच विपरीत भावना उत्पन्न होण्याचा संभव जितका आहे त्या पेक्षां ब्रिटिश हद्दींत जास्त आहे ही अनुभवसिद्ध गोष्ट आहे. संमतिवयाचे कायद्याचे वेळीं चांगलीं सुज्ञ माणसें सुद्धां अशाच दृष्टीनें विरुद्ध होतीं. रा. ब. मनुभाई यांनीं बडोदे संस्थांतील परिस्थितीवरून या बाबतींत एकदेशीय ग्रहकरून घेतला आहे तथापि स्वावलंबनानें सामाजिक सुधारणा घडवून आणण्याचे प्रयत्न निष्फळ झाल्या-खेरीज कायद्याचा आश्रय करूं नये, हें त्यांना कबूल आहे. बालविवाहासारख्या बाबतींत आतां सर्व सुशिक्षित समाजांत दुराग्रह उरला नाहीं हें काम कांहीं लहान नाहीं. या पलिकडचें कार्य आतांपर्यंतच्या उपायांनीं होण्यासारखें आहे व तें त्याचरितीनें करणें जास्त संयुक्तिक आहे. बडोदे संस्थानांतील अनुभवापेक्षां अगदीं निराळा अनुभव खालसा मुलखांत येणारा असल्यामुळें त्या उद्योगानें कार्याला मदत न होतां हानी मात्र जास्त होईल यांत मुळीच शंका नको. आनुवंशिक संस्कारांच्या कायद्याच्या दृष्टीनें चातुर्वण्याची व्यवस्था आपल्याला पसंत आहे, पण त्यांतील श्रे... उच्चनीचत्वाच्या कल्पनामुळें समाज... नुकसान होत आहे असें रा. ब. मनुभाई यांनीं बोलून दाखविलें. या ...ही बाबतींत त्यांनी अगदीं निर्भिडपणें आपलें ...लें आहे. ते ह्मणालें 'कनि... ...या समाजाशीं हे असलेले हिंदु ...वांना हें ज्ञातिवि-

पयक अभिमानापासून उत्पन्न होणाऱ्या सामाजिक अन्यायाचें उत्कृष्ट उदाहरण आहे' ...मनुभाई यांनीं आपल्या भाषणांत ...हे दोन्ही मुद्दे त्यांच्या व्यवहारिक ...त्वाची साक्ष पटवितात.

...अध्यक्ष रा. ब. लालशंकर ...अनेक माहितीनीं परिपूर्ण ...होतें. सध्यां हिंदु समाजांत ...सामाजिक रीतिरिवाज पूर्वींच्या ...नीं घालून दिलेले आहेत, ते जसेचे तसेच पुढें चालू ठेवले पाहिजेत, त्यांत बिलकूल फरक करतां कामा नये व तो फरक करण्याचा आपल्याला अधिकारही नाहीं असा पूर्वपक्ष पुराणप्रिय मंडळीकडून आक्षेप घेण्यांत येतो याला अध्यक्षांनीं असें उत्तर दिलें कीं, एका काळाच्या ऋषीस संमत असलेल्या चालीरीती दुसऱ्या काळांत निषिद्ध वाटत असल्याचीं उदाहरणें हवीं तेवढीं आहेत. देशकाल वर्तमानानुसार सामाजिक चालीरीतींत फरक करण्याची कल्पना त्यांना मान्य होती हें यावरून उघड दिसतें. रीती रिवाजांस चालन देण्याची पद्धति मध्यंतरी बंद पडल्यामुळें सामाजिक रीती-रिवाज शाश्वत स्वरूपाचे आहेत अशी लोकांची समजूत झाली. ही समजूत अद्याप पावेतों समाज सुधारणेच्या कामास अडथळा आणीत आहे. राजकीय सुधारणेला विशेष महत्व देऊन सामाजिक सुधारणेचें कार्य मान्य करूनही लांबणीवर टाकणाऱ्यांचा एक वर्ग आहे. या वर्गाची समजूत रा. ब. लालशंकर यांनीं आपल्या भाषणांत अशा रीतीनें घातली आहे कीं, राजकीय, औद्योगिक किंवा सांपत्तिक हें एका दृष्टीनें सामाजिकच प्रश्न आहेत. ते परस्परांवर अवलंबून आहेत. सामाजिक सुधारणेच्या मार्गांत विघ्न करून इतर सुधारणा घडवूं पहाणाऱ्यांना यश येणें शक्य नाहीं. धर्माच्या नांवाखालीं सामाजिक सुधारकांच्या कृतीला दूषण देणाऱ्यांचाही यांनीं असाच समाचार घेतला. त्यांनीं असें निक्षून सांगितलें कीं, एखादी गोष्ट खरोखर धर्मविरुद्ध असेल तर ती करा ह्मणून मी कधींही सांगणार नाहीं, परंतु 'धर्म बुडाला' ह्मणून हाकाटी सुरू होते तिच्या मुळाशीं हरहमेश खऱ्या धर्माचें अज्ञानच असतें असें आढळून येतें; पुनर्विवाहासंबंधानेंही त्यांनीं काढलेले उद्गार असेच स्पष्ट व खात्री पटविणारे आहेत. ते ह्मणालें, 'पुनर्विवाहाच्या बाबतींत अनेक लंगड्या सबबी पुढें येतात. कांहीं लोक ह्मणतात कीं प्रेम हें विवाहबंधनाचें रहस्य आहे. मृत्यूनें प्रेम नाहींसें होत नाहीं. विधवांना विवाह करण्याची परवानगी दिली तर प्रेमाची उच्च कल्पना नष्ट होईल. प्रेम हें विवाह बंधनाचें सर्वस्व असावें ही गोष्ट कबूल आहे; पण पुरुषांच्या संबंधानें सुद्धां तो न्याय कां लावीत नाहींत ? एक बायको मेल्यावर दुसरीशीं लग्न करणाऱ्या पुरुषाच्या अशाश्वत प्रेमाबद्दल त्याची निर्भत्सना करण्यास कितीशी मंडळी पुढें येतात' ?

परिषदेनें पसार केलेल्या ठरावांत अरोग्यरक्षणाच्या ठरावाला अग्रस्थान दिलें होतें हें योग्यच झालें. स्त्रीशिक्षणासंबंधाचा ठराव करतांना परिषदेनें आपला असा अभिप्राय ...केला आहे कीं, व्याख्यानें, प्रदर्शनें व घरगुतीवर्ग या साधनांनीं विवाहित स्त्रियांमध्यें सर्व साधारण ज्ञानाचा प्रसार करणें अगत्याचें आहे स्त्रीशिक्षणाचें प्रश्नांतील ही महत्वाची बाजू त्या कार्यांत पडलेल्या लोकांच्या शक्य तितक्या पूर्णपणें लक्षांत येणें अत्यंत अवश्य होतें. ही गोष्ट सुशिक्षित पुरुषांपेक्षां अनुभवामुळें सुशिक्षित स्त्रियांच्याच विशेष लक्षांत येण्यासारखी होती. विवाहसंबंधी सुधारणांत विवाह काळ निश्चित करणें, लग्नसंमारंभांतील फाजील खर्चास आळा घालणें व एक पत्नीव्रताचें पुनरुज्जीवन करणें या तीन गोष्टी परिषदेनें अवश्य ह्मणून ठरावल्या आहेत. विधवांच्या दुःखांचें परिमार्जन करणारें शिक्षण, अनाथ बालिकाश्रमांची स्थापना, बपनानिषेध व पुनर्विवाह प्रतिबंध निवारण हे उपाय परिषदेनें मंजूर केले आहेत. चातुर्वण्याच्या कल्पनेच्या विपर्यास केल्यामुळें उत्पन्न झालेले अन्याय मूलक प्रकार बंद होऊन कनिष्ट मानल्या गेलेल्या वर्गांची उन्नती करण्याचे प्रयत्न करणें जरूर आहे असें परिषदेनें ठरविलें आहे. व्यापार उदीम व शिक्षण इत्यादि राष्ट्रोन्नतीस पुष्टीकारक व्यवहाराकरितां परदेशगमन अवश्य असल्यामुळें त्याच्या विरुद्ध असलेलें लोकमत बदलविण्याचे प्रयत्न विशेष व्हावयास पाहिजेत असें ठरलें. मद्यमान, नाच वगैरे अनीतिमूलक प्रकारांचा निषेधही एका ठरावाच्या रुपानें करण्यांत आला. या ... यंदाचें परिषदेचें काम पूर्वीप्रमाणेंच ... रीतीनें पार पडेल.

महिला परिषद्.

आपल्या उन्नतीसाठीं प्रयत्न करणाऱ्या सुरतेस जमलेल्या पुरुषांनीं एकमेकांशी द्वैत साधण्यांतच पुरुषार्थ मानला तरी तेथें जमलेल्या भारत महिलांनीं आपल्या उदहरणानें त्यांना लाजविलें असलें पाहिजे. महिला परिषदेच्या अध्यक्ष लेडी जहांगीर यांनीं आपल्या भागिनीमध्यें परिषदेविषयीं जी जास्तजास्त आस्था दिसून येत आहे तिचा उल्लेख करून एकीचें महत्व सांगितलें तेव्हां अशा प्रकारचा उपदेश पुरु...ना करण्याची आवश्यकता किती हो... याची आठवण परिषदेस हजर असले... सर्वांस झाली असली पाहिजे. पुरुषां... आपल्याकडे विशेष महत्व घेऊन आप... कर्तुत्वाची घमेंड मिरविली तरी त्यां... घमेंड तशीच कायम राहूं देऊन समा...ची खरी उन्नति करण्याच्या कमांतील ... रोबरीचा किंबहुना जास्त वाटा उचलण्... आर्यमहिला पुढें येत आहेत हें पा... कोणास कौतुक आणि अभिमान वाट... नाहीं. चांगली सगुणी बालकें निर्माण करणें याची जबाबदारी स्त्रियांच्या माथीं विशेष आहे याचा विचार स्त्रियांनीं केला पाहिजे असा उपदेश लेडी जहांगीर यांनीं केला, तेव्हां त्या उपदेशांत कर्तुत्वाच्या आणि आत्मप्रतीतीच्या बावनकशी सोन्याची झाक दिसत होती. जेथें स्त्रीपुरुषांना परमेश्वरानें दिलेल्या सद्गुणांचा विकास होत नाहीं तेथें वैभव व सुस्थिति फार वेळ टिकत नाहीं, असे उद्गार त्यांनीं काढले ते किती ... त्यांच्या सांगण्यांतील ... सा होता कीं प्रत्येक ... ...ंस अशा प्रका-

रचें शिक्षण द्यावें कीं तिला आपली संतती प्रगतीच्या मार्गास लावतां येईल. 'जिच्या हातीं पाळण्याची दोरी ती देशाते तारी' या म्हणींत असलेला अर्थ लेडी जहांगीर यांनीं फार विशदपणें स्पष्ट करून सांगितला.

लेडी जहांगिर यांनीं एका नाजुक बाबतींत प्रकट केलेले विचार असेच सर्वांशीं आदरणीय आहेत. सुधारणेला प्रतिबंध करणाऱ्या गोष्टीविषयीं बोलतांना त्या ह्मणाल्या, 'पुरुषांशीं अमर्याद रीतीनें किंवा फाजिल स्वातंत्र्यानें वागणें कोणत्याच जातीच्या स्त्रियांस रुचणार नाहीं. पर्दा-पडद्यांत राहिल्यानेंच मर्यादा संभाळतां येते हें मला खरें वाटत नाहीं.' बालविधवांच्या दुःखासंबंधानें स्वतः पाहिलेलें एक उदाहरण सांगितल्यावर त्यांच्या तोंडून जे शद्ब निघाले ते तर अगदींच हृदयभेदक होते. त्या ह्मणाल्या,' बिचारी कोंवळी पोरगी विधवा व्हावी यांत तिचा कोणता अपराध! तिच्या कोणत्या अपराधामुळें तुह्मी तिला विकेशा व विद्रुप करून अगदीं खालच्या पायरीची समजून वागवितां ! ही काय परमेश्वराची आज्ञा आहे! यानें परमेश्वर संतुष्ट तरी कसा होत असेल; तिचें वैधव्य ही आईबापांची, आप्तइष्टांची कीं बालविवाहाची चूक! तिची चूक कोणती! तुमच्या उलट्या न्यायाच्या किंवा अयोग्य रुढीच्या दोषामुळें तिला कां दुःख देतां! मी या विषयीं कोणत्या शद्बांनीं तरी बोलूं! खरोखर त्यांचा निषेध करण्या जोगे कडक व जहाल शद्बच मला माहित नाहींत., लेडी जहांगिर यांनीं आपल्या भाषणाचे शेवटीं असा उपदेश केला, भगिनींनो आपण सर्व हिंदी स्त्रिया आपलें अज्ञान ओळखून अभ्यास करण्याची आवश्यकता कबूल करीत आहो. व दुसऱ्यांचें सहाय्य मिळो न मिळो आपण, संधी साधून आपली मानासिक उन्नति अशा रीतीनें करण्यास झटूं कीं जेणें करून देशकल्याणाच्या कार्यास आपण हातभार लावूं. एवढेंच नव्हें तर भविष्यकाळीं हिंदुस्थानास स्त्री जातीचा अभिमान वाटेल असें कांहीं तरी करून ठेऊं!

लाला लजपतराय यांचा उपदेश.

राष्ट्रीय संमेलनांच्या आठवड्यांत सुरत येथें जी अनेक विद्वान पुढाऱ्यांचीं भाषणें झालीं त्यांत लाला लजपतराय यांचें स्वदेशी संमेलनाचे प्रसंगीं झालेलें भाषण बरेंच जास्त उच्च प्रतीचें होतें. लालाजी मंडालेहून परत आल्यानंतर लाहोरच्या आर्य समाजापुढें त्यांचें एक भाषण झालें. पण तें बऱ्याच अंशानें शिक्षण विषयक असल्यामुळें त्यांना सद्यःस्थितीवरचे आपले सर्व साधारण विचार प्रकट करतां आले नव्हते. तसें करण्याला स्वदेशी संमेलनाचा प्रसंग योग्य होता व त्याचा त्यांनीं चांगला उपयोग करून घेतला. आपलें जें अपूर्व स्वागत झालें तें केवळ व्यक्तीच्या राष्ट्रकार्यावरून तिचा सन्मान करण्याच्या विचारानें झालेलें नसून राष्ट्रैक्याच्या जागृतीचें तें चिन्ह आहे असें ते आरंभी ह्मणाले. राजकीयदृष्टया सर्व लोकांत एकरूपता उत्पन्न होऊन आपल्या देशाचा राष्ट्रमालिकेंत प्रवेश व्हावा अशी लोकांच्या मनांत इच्छा उत्पन्न होऊं लागली आहे. आपण सर्व एकाच रक्तांपासून उत्पन्न झालेले आहों, आपली पूर्व पीठीका व पूर्वेतिहास हीं एकच आहेत व भविष्य काळासंबंधानें आपली श्रद्धाही एकाच प्रकारची आहे. ही जाणीव आपल्या देशाच्या सर्व प्रांतांतील लोकांत झाली आहे. आपण सर्व एकाच वृक्षाच्या शाखा आहों असें पूर्वावलोकना वरून सर्व लोकांच्या ध्यानांत आलें आहे. तथापि अद्याप व्हावें तसें ऐक्य होऊं लागलें नाहीं याबद्दल लालाजींना फार खेद होत आहे. सुरतेस येण्यापूर्वीं त्यांच्याविरुद्ध ज्या देशद्रोही लोकांनीं निंद्य वर्तन केलें त्याची बातमी त्यांना समजली होती. सुरतेस घडलेला प्रकार पाहून त्यांची कल्पना जास्त दृढ झाली. तथापि ते निराशावादी नाहींत, आशा व श्रद्धा हीं त्याच्या धर्माचीं मुख्य तत्वें असल्यामुळें अंगिकृत कार्याविषयीं त्यांचेकडून अनास्था होणें शक्य नाहीं. 'आपली चळवळ सत्यशील, कराराची, न डगमगणारी असेल तर तिच्यापासून इष्ट हेतु तडीस गेलाच पाहिजे' असें ते ह्मणालें. राष्ट्र स्वतःच्याच कर्तबगारीनें उदयास येतात आणि पुण्यशीलतेनेंच राष्ट्रांची अभ्युन्नति होते हें ध्यानांत ठेवून अधीर न होण्याविषयीं सांगितलें आणि अनुभवानें येणाऱ्या ज्ञानानें तुह्मी आपली चळवळ सत्यपरतेनें चालूं ठेवा असा त्यांनीं उपदेश केला. सुरतेस झालेल्या प्रकारचा शेवटीं त्यांनीं बऱ्याच उघड रीतीनें उल्लेख करून ह्मटलें, देशभक्तांत फूट पाडण्याचा आपल्या शत्रूंचा प्रयत्न आहे. दुर्दैवानें त्यांच्या या प्रयत्नास यश येऊन आपल्यामध्यें फूट पडली ही अत्यंत शोचनीय गोष्ट झाली. यामुळें प्रत्येक देशभक्तांस लाज व दुःख वाटणार आहे. असा खेदजनक प्रकार पाहून लालाजींचें अंतःकरण अतिशय व्यथित झालें यांत नवल कसचें! सुरतेस सभा जाण्यापूर्वीं सुमारें दहामहिने जो वाद माजला होता आणि जें वैमनस्याचें त्यानें बीं पेरलें जात होतें त्याला शेवटीं लालाजींनींच आळा घातला होता. लालाजी पुढें सरसावले तेव्हां त्यांच्या शद्बाला मान मिळून शेवट गोड होईल अशी आशा खुद्द त्यांना व सर्व लोकांना वाटूं लागली होती. पण त्या आशेचा अत्यंत गर्हणीय रीतीनें भंग करण्यांत आल्यामुळें लालाजीं सारख्या देशभक्ताचें अंतःकरण शतशः विदीर्ण झालें! लालाजींनीं जहाल ह्मणविणाऱ्यांना जो शिस्तीचा उपदेश केला तेवढाच जर त्यांनीं पक्का ध्यानांत धरला तर त्यांच्या देशभक्तीची सर कोणाच्यानेंही होणार. नाहीं व राष्ट्र कार्यांत त्यांचा हात कोणाच्यानेंही धरवणार नाहीं.

भवितव्यता बलीयसी!!

राष्ट्रीय सभेच्या यंदाच्या बैठकींत उत्पन्न झालेल्या घोंटाळ्यामुळें किती महत्वाचें काम व्हावयाचें तहकूब राहिलें याची कल्पना मनांत आणली, ह्मणजे यंदा सुरतेस भस्मासुरी कृती करणाऱ्यांविषयीं अत्यंत त्वेष उत्पन्न होता. गेल्या बारा महिन्यांत घडून आलेल्या कांहीं सरकारी कृती इतक्या विशेष महत्वाच्या होत्या कीं त्यांच्या संबंधानें विचार करणें अगदीं जरूर होतें. कोणाही सुधारलेल्या लोकांच्या मान्य न होण्यासारखा एक शंभर वर्षांचा पुराणा रेग्युलेशन हिंदुस्थान सरकारच्या हुकमानें पुनः हिंदुस्थानांत अवतरला आहे. भारतभूमीच्या एका श्रेष्ट पुत्रास आणि स्वजनांकडून अत्यंत स्नेह उपभोगणाऱ्या एका देश बांधवांस पेनाच्या एका फटकाऱ्या सरसें हद्दपार पाठविण्यांत आलें होतें. किती तरी देशबांधवांना रावळपिंडीस बंदीवासांत निष्कारण कुजत पडावें लागलें होतें. फाजील उत्साही व अधिक दक्ष अशा सरकारी नौकरांनीं खोट्यानाट्या बनविलेल्या पुराव्याच्या आधारावर रचण्यांत आलेल्या खटल्यांच्या चौकशींत त्यांना रखडावें लागलें. जाहिरसभांना बंदी करून व वर्तमानपत्रांवर राज्यद्रोहाचे आरोपावरून खटले करून भाषण व लेखन स्वातंत्र्याला आळा घालण्याचा प्रयत्न सारखा सुरू होता. आणि आपल्या सुखदुःखाचा विचार करण्याकरतां सभा भरण्यास मनाई करण्यासंबंधाचा एक कायदा कायमचा होऊन या राजनीतीचा कळस करण्यांत आला आहे. हे दडपशाईचे प्रकार समाजाच्या उत्कर्षास इतके विघातक होण्यासारखे आहेत कीं सर्वांनीं मिळून त्यासंबंधानें आपलें धोरण ठरविणें अत्यंत अगत्याचें आहे. यंदाच्या राष्ट्रीय सभेंत या विषयाचाच प्रामुख्यानें विचार व्हावयास पाहिजे होता. यासंबंधानें आपलें मत काय आहे तें राष्ट्रीय सभेनें स्पष्टपणें जाहीर करावयास हवें होतें इतकेंच नव्हें तर गेल्या बारा महिन्यांत जे जे अधिकार समाजा कडून काढून घेण्यांत आले आहेत ते परत मिळविण्या साठीं कोणत्या मार्गाचा अवलंब करावयाचा हेंही नक्की ठरवयास पाहिजे होतें. याच प्रमाणें कायदे कौन्सिलांतील सुधारणेच प्रश्नावरही विचार होणें जरूर होतें. या बाबतींत ज्या योजना पुढें करण्यांत आल्या आहेत त्यामुळें खरोखर प्रगति होणारी नसून उलट पिछेहाट होण्यासारख्या त्या आहेत असें मत सर्व बाजूंनीं व्यक्त झालें आहेच. पण राष्ट्रीय सभेनें राष्ट्राच्या वतीनें प्रकट केलेल्या मतांत विशेष वजन आलें असतें. त्याचप्रमाणें हिंदुस्थान सरकारच्या रचनेंत सयुक्तिक फेरफार राष्ट्रीय सभेंत सुचवितां आले असते. ट्रान्सवालांत हिंदी लोकांच्या मानांवर जी कुऱ्हड घालण्यांत येत आहे त्या विरुद्ध कागाळी करतां आली असती व अपमान सोसण्यापेक्षां इतर कोणतेही कष्ट सोसण्यास हातावर शिर घेऊन तयार झालेल्या सात हजार हिंदी लोकांना आपल्या तीस कोटि बांधवांचें पाठबळ आहे हें सांगतां आलें असतें. पण--- 'भवितव्यता बलियसी' !!

दर्पोक्ती.

जहाल पक्षाची बाजू राजश्री टिळक व त्यांची मुख्य हस्तक मंडळी यांनीं लोकांपुढें मांडली आहे. त्याचा भावार्थ इतकाच कीं नेमस्त पक्षाचे अध्वर्यु सर मेथा व गोखले इत्यादिकांच्या अंतस्थ कारवाईमुळेंच राष्ट्रीय सभा मोडली आणि जहाल पक्षाला वेगळे कॉंग्रेसच्या बाहेर टाकण्याचा त्यांचा तो प्रयत्न फसला कांकीं [illegible]सला कांवा साधू देण्या इतकी जहाल पक्षाची मंडळी गाफल नव्हती. याच्या उलट कॉंग्रेसची बाजू ह्मणून नेमस्त [illegible] आपला रिपोर्ट पूर्वींच प्रसिद्ध केला आ[illegible] मतें राजश्री टिळक हे दूरदर्शीपणें [illegible] ले नाहींत इतकेंच नव्हे तर त्यांचा [illegible] नांवाखालीं जहाल पक्ष्याच्या चळव[illegible] पो[illegible]नें सर्वत्र गर्वोक्तीनें साम्राज्य [illegible] यांस:— [illegible]रस येथें भरले राष्ट्रीय सभा [illegible] टिळकांच्या

उदात्त तत्वांना नेमस्त मंडळीं[illegible]
मान डोलविली आणि त्या[illegible]
ठराव कलकत्याच्या राष्ट्रीय[illegible]
दादाभाई यांच्या अध्यक्ष[illegible]
करण्यांत आले. उद[illegible]
कार राष्ट्रीय सभा करूं लाग[illegible]
स्थितीकडे कानाडोळा करून[illegible]
तीचे ठराव लोकांपुढें मां[illegible]
राष्ट्रीय सभेंत सुरुं[illegible]
ठरावांपैकीं स्वराज्य, स[illegible]
व राष्ट्रीय शिक्षण या[illegible]
ठराव होत. जी उज्वल दि[illegible]
स्विकारली ती नेमस्त प[illegible]
असें नाहीं. पण त्यांना[illegible]
बहुजन समाजापुढें हे ठरा[illegible]
मर्यादा घालून यावयाला[illegible]
त्यांच्या त्या भावेंतच पु[illegible]
होऊन लोकांची गैर समज[illegible]
स्यळें पुरुष्ठ होतीं आणि[illegible]
त्यक्ष वर्तनांत अतिरेक[illegible]
भीति असे. जहाल पक्षाला[illegible]
साठीं पुष्कळशा गोष्टींत नेम[illegible]
घेतली पण त्याबद्दल त्य[illegible]
करण्याचें सोडून जहालपक्ष[illegible]
र करण्याला प्रारंभ केला.[illegible]
क्षांत गर्वोक्तीचा [illegible]
नेमस्त पक्ष ह्मणजे [illegible]
राष्ट्रीय शत्रूंचा आहे आ[illegible]
राजश्री टिळकांचा[illegible]
नेमस्त पक्षांवर [illegible]
जहालांच्या गोलंदाजांस [illegible]
ष्ट्रीय सभेचे लार्ड रार्बट्[illegible]
हेच पाहिजेत आणि रा[illegible]
ध्यक्ष झाले असते तर [illegible]
खरच प्रस्तुतच्या जहालांचा[illegible]
नेमस्तांच्या पक्षाला अधिक[illegible]
सतां. पण त्यांच्या संबंधानें[illegible]
पडल्यामुळें त्यांची अ[illegible]
णूक होण्याचा संभवच [illegible]
टिळकांनीं या सर्व गो[illegible]
स्थान योग्य वेळींच [illegible]
होतें ह्मणजे ता. २२[illegible]
गपूरावर जो प्रसंग [illegible]
नसता आणि सुरतेसही [illegible]
त्याप्रमाणें जहालांचा [illegible]
पण राष्ट्रीय सभेचा [illegible]
केला. लाला लजपतरा[illegible]
नाहींत पण रा. [illegible]
वडणुकीचें ते समर्थन [illegible]
सारख्या वर्तनाचा पु[illegible]
टिळकांच्या वर्तनांत [illegible]
पण कोणत्या तरी [illegible]
गल्या लोकांविषयीं [illegible]
हीं जहालांच्या गोटांत [illegible]
त्याचाच परिणाम [illegible]
काठी यांचें सुरत ये[illegible]

वऱ्हा[illegible]

रा. रा. कैवे[illegible]
बॅरिस्टर यांस [illegible]
शनर आकोला [illegible]
'कर्तव्या'चें [illegible]
आपल्यावरील [illegible]
माफी मागितली [illegible]
माफी मान्य [illegible]
बाळगतों.

पैसे कमविण्याची युक्ती
ावा व आपलें हित करा

र्वि सोनेरी कलम दर सी. ४ आणे
ासांत गजकर्ण इसब बरे करणारें औषध
बक्षीस
्या घेणारास १ वर्मा टाईमस बक्षीस
कुच्या घेणारास बर्मा आलाराम बक्षीसें
घेणाऱ्यास रासकोप सिस्टम ३। रु. वाले
लि घड्याळ बक्षीस.
णाऱ्यास संगीत गाणारें ६ इंच
टिकाउ व मजबूत घड्याळ बक्षीस

कोप सिस्टिम घड्याळ इतकें कांहीं
आहे कीं थोड्या किंमतींत मिळून
र्षे खुषीनें चालतें कोणाशी
इतकीं स्वस्त घड्याळें विकण्याची
केली नाहीं या घड्याळाची किंमत
पो. खर्च ।-आणे बक्षीस मिळणारें
कांच, कंगान पेटी व साखळी
त्येक घड्याळा बरोबर इनाम
बक्षीस
सहा घड्याळें एकदम घेणाऱ्यास
ड्याळ बक्षीस मिळेल ह्मणजे ७
. खर्चासुद्धां रु. २१. सामाना
वरील बारा घड्याळें एकदम घेणा-
घड्याळें बक्षीस मिळतील पो.
रु. ४१ सामाना सहीत
:-के. नुरा कं० भेंडीबाजार मुंबई
नं. ४७

करा ! त्वरा करा?

बायसिकल टीचर

चेकडे सायकल फार थोड्यां वेळांत
उत्तम रीतीनें शिकविले जाईल
क असून बक्षिर काम केलें जाईल
९०० वे माणसापेक्षां जास्त
सायकली शिकविल्या आहेत. बा-
च्या लोकांकडून रेल्वेभाडे व जे.
चें घेतला जाईल. सायकली ही दुरस्त
नतील. नवीन सायकली विकत

ऊंकब.
सायकल टीचर.

पत्ता:----
अहमद अली कासमजी बोहरा
८ आकोला (शहर)

आयुर्वेद विद्यापीठाचें द्वितीय राष्ट्रीय वैद्यक संमेलन. आणि वैद्यक प्रदर्शन.

नाशकास वैद्यक संमेलन झाल्यामुळें मुंबई प्रांताचें संमेलन पनवेलीस राष्ट्रीय संमेलन नागपुरास कॉंग्रेसच्या वेळीं करण्याचें ठरलें होतें. परंतु नागपुरास कॉंग्रेसचा बखेडा पडल्यामुळें तो विचार रहित करून पनवेल येथेंच राष्ट्रिय संमेलन घेण्या चैत्रशुद्धपक्षांत करण्याचें ठरलें आहे. तिथि मागाहून कळविण्यांत येतील. याचवेळीं वैद्यकोपयोगी वनस्पती व इतर औषधि आणि पुस्तकें, ग्रंथ, शस्त्रें इत्यादि हरएक वस्तूंचें प्रदर्शनही होणार आहे; तरी ज्यांस या प्रदर्शनांत हरएक वस्तु वगैरे पाठविणें असतील किंवा इतर खुलासा पाहिजे असेल त्यांनीं खालील ठिकाणीं पत्रव्यवहार करावा.

विद्यापीठ कार्यालय } शंकर दाजीशास्त्री पदे
पंचवटी नाशिक. } आयुर्वेद महोपाध्याय.

नोटीस

सदर्हू लोकांस खालील सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं, माझा बाप रामजी मारोजी तेली राहणार कारंजा ता० मुर्तिजापूर जिल्हे आकोला ह्यास कर्जी पैसे काढण्याची मुळींच जरूर नाहीं, व कोणी कर्जी पैसे देऊं नये, अगर कोणी देतील तर आमचे नांवचा लेख व सही घेतल्या शिवाय देऊं नये, तसें न केल्यास, आम्ही तिघे भाऊ ह्मणजे त्यांचे मुलगे जबाबदार नाहीं. कळावें ता० ७-१-१९०८ इ०

सही
नारायण रामजी तेली
नं. ९० रा० कारंजा द० खुद

नोटीस

नोटीस बेनामी ठकर्डा वल्द धर्माजी केणे राहणार कुंभारी ता० आकोले. यांस:-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीसीनें कळविण्यांत येतें कीं तुह्माला मौजे मजकूर येथील सर्वे नंबर ७९ हा केवळ अन्नवस्त्राबद्दल दिला आहे. तर तो तुह्मी हयात आहे तों पावेतों त्यांचा उपभोग घ्यावा. त्याचा तुह्माला क्रयविक्रय करण्याचा अधिकार नाहीं. वरून कळविण्यांत येतें कीं सदर्हू नंबर कोणास, खरेदी, गहाण अगर बक्षीस देऊं नये. दिल्यास तें या नोटिसीनें रद्द समजलें जाईल. कळावें तारीख ९ माहे जानेवारी सन १९०८ इ० दस्तूर कृष्णाजी पटवारी.

सही
सखाराम वल्द यादो केणे
राहणार कुंभारी निशाणी
नं. ९३ खुद हातची

नोटीस

नोटीस बेनामी केशव राघव कुळकर्णी राहणार जामटी खुर्द ता० मुर्तिजापूर यांस:-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुह्मी आह्मास वऱ्हाडसमाचार आकोला यांमधून नोटीस दिली ती ता०१-१-१९०८ रोजीं पावली त्यांत कळविलें कीं तुमचा जागेचा सवदा आहे तो आह्माशीं मुळींच झाला नसून माझे समोर बळवंत गंगाराम धडाधडी राहणार उमरावती यांच्याशीं खुश्या जागेचा रुपये पांचशेचा सवदा झाला आहे त्यांत तुह्मी कांहीं जागा सोडून सवदा झाल्याचें कळवितां तें खोटें आहे सर्व जागा इसल्या मुद्दां याबद्दलचा सवदा आहे माझ्याशीं तुमचा व्यवहार नसून मला विनाकारण नोटीस तुह्मी दिली त्याजबद्दल या उत्तराचा खर्च तुह्माला द्यावा लागेल ही नोटीस दिली ता. ७ माहे जानेवारी सन १९०८ इ०

सही
बळवंत रामचंद्र नवसाळकर
नं. ९९ दस्तूर खुद

जाहिरात

सर्वत्र गावचे शेट सावकार व इतर लोक यांस या जाहिरातीनें कळविलें जात आहे कीं, मौजे मालेगांव जाहागीर येथील घर खालील चतुःसिमेचे आंतील पुर्वेस नाथुराम रामनाथ याची जागा, पश्चिमेस शिवलाल बद्रीनारायण मारवाडी याचीं दुकानें दक्षिणेस अंधवाडा. उत्तरेस सरकारी रस्ता येणेंप्रमाणें चतुसिमेचे आंतील घर माडीचें चौदेवाली समेतचें आमचें वडिलोपार्जितचें आहे. सदर्हू घर आमची भावजय केसरीबाई ही विकणार आहे तरी तें घर तिजपासून कोणी खरेदी, गहाण, बक्षीस वगैरे कोणत्याच तऱ्हेनें घेऊं नये. कारण तसें करण्याचा तिला अधिकार नाहीं. कारण ती जाती भ्रष्ट झाली आहे. जो कोणी इसम तें घर घेईल त्यावर आमचा सर्व बोजा राहील. कळावें तारीख ३-१-१९०८ इ०

सही
उदाराम मंगनीराम मारवाडी रा०
नं. ४९ मालेगांव जाहागीर द० खुद

नोटीस

नोटीस बेनामी लक्ष्मी मर्द मारोती गोंड रा. कारंजा ईजला

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीसीचें उत्तर देण्यांत येतें कीं त्वां ता. १६।१२।०७ च्या वऱ्हाडसमाचारातून मजला दिलेली नोटीस सर्वथैव खोटी व उपद्रवापी पणाची आहे मजजवळ तुझे ४०० रुपये किंवा दागिने कांहीं एक अमानत नाहीं. तुझ्या नोटीसीवरून तुला भ्रम झाला असावा असें वाटतें या शिवाय विशेष कांहीं लिहिणें नको. ता. ११-१-१९०८ इ.

सही
हिरालाल रामदा चवरे तर्फे
नं. ९६ चवरे वकील आकोला

नोटीस

नोटीस बेनामी—गणू वानखेडे सुतार राहणार उकळी ता. आकोट पो. तेल्हारा यांस:-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं. आपली मुलगी नामे तानाई ही माझी लग्नाची बायको आहे. तीला आपण माहेरी नेण्याच्या मीषानें ह्मणून नेले असतां बरेच दिवस तिला पाठविले नाहीं आपणास बरेंच वेळां निरोप पाठविले व मीही स्वतः नेण्यास ७-८ वेळां आलो होतो. पण आपण कांहीं तीला पाठविले नाहीं. तुमच्या अर्पे करण्यानें मला तुमचा विचार तीला माझ्या पाशीं बिलकूल न पाठविण्याचा दिसतो. ह्मणून आपणास नोटीस देण्यांत येते कीं, आपण माझ्या बायकोला ही नोटीस पावल्या पासून आठ दिवसाच्या आंत तिला माझ्या घरीं तिच्या अंगावरील डागिनें अंदाजा किंमत २१९ रुपये सकट पाठवून द्यावी असें जर मुदतींत केलें नाहीं तर मी तीचा दागीन्यासह कोर्ट मार्फत घेईन. व आपण आपल्या मतानें माझी बायको घरीं ठेवली ह्मणून जर आपण खावटी मागाल तर मी देणार नाहीं. तावा घेण्यास लागणारा सर्व खर्च व या नोटीसीचा खर्च आपणावर पडेल. व तोही कोर्ट मार्फत वसूल करूं कळावें ता. ११-१-०८

सही
गणपत मानाजी सुतार राहणार दहीगांव हीली
नं. ९१ उकळी द. खु.

नोटीस

हरदेवदास जोखीराम मारवाडी दुकान आगर तालुके व जील्हे आकोले यांस:--

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांस येते कीं आमचें रुपये पंचवीस हजार तुमचे कडेस येणें आहेत त्याजबद्दल तुह्मी आह्मांस प्रामेसरी नोट तारीख ७ माहे ७ सन १९०७ ईसवी रोजीं करून दिली आहे. त्याजबद्दल दोनतीनदा आपले कडेस रुपये मागण्या आलो होतो परंतु प्रत्येक वेळेस दोन दिवसांनीं देतो अशी सबब दाखवून दिवसपर्यंत रुपये दिले नाहींत करितां ह्या नोटीसीनें कळविलें जातें कीं नोटीस पावल्यापासून तीन दिवसांत रुपये २५००९ पंचेवीस हजार व व्याजबद्दल ७५० एकूण २५७५० रुपये कुशाल शंकरदास मारवाडी दुकान अंदुर यांचे दुकानीं जमा करून देऊन त्यांची पावती घेऊन व तुह्मी करून दिलेली प्रामेसरी नोट घेऊन जावें तसें झालें नाहीं तर आह्मी योग्यकोर्टांत दावा आणून या नोटीसीच्या खर्चासह रुपये घेऊं तुमच्या आमचा आप्तसंबंध आहे ह्मणून नोटीसीं सुचना केली आहे कळावें तारीख १ माहे १ सन १९०८ ई.

सही
जोहारीमल शंकरदास मारवाडी
नं. ९४ दुकान अंदुरा

॥ श्रीगणेशायनमः ॥

आर्यवनौषधालय

व्हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल याजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन साजी अ.। स. डॉ. विश्राम रामजी घोलें यांनी आमची औषधें व रेकर्ड इनें हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत, पाहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आम्हास दिलें आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित् आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजिवनी

धातुवर्धक. अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टिक, वीर्य स्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धिवर्धक सुवर्ण माक्षिक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरिरांतील मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तरच शरिर निरोगी राहुन सर्व सौख्य प्राप्त होते. ती दोषी असेल तर शरिरांत नाना कारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरीक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्यास या गुटिका प्रत्येक वर्षी पाहिजे त्या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरिर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुंसकत्व, स्वप्नजन्य व इतर धातुपात उन्हके इंद्रियशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुरलेले विकार मुत्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची धुपणी, छातींतील रोग, हात पाय मुत्रमार्ग. व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडूरोग, मुलाची खर, जीर्णज्वर, आग्नमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बाळंतरोग, मधूमेह जुनाट परमा, मुष्ठमैथूनाने आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त याची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभन व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न पचत लागते त्यांस उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें मिळाली आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें, यांस पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयाच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयाचे आंत वेगळा टपालखर्च ५ आणे पडेल अनुपान खर्डा सोबत किंवा व्ही. पीनें खालील पत्यावर मिळतील.

दर:-एकदम ३५ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. ११५ गो ३ रु १६५ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः-यानें खडस, साहर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरित बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः--कोणताही नवा जुना परमा व उजन्य दहा तिडीक मुताची लाली, संकोच पुपस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसता, सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठेंच मिळत नाहीं. बा० किं० १ १। भार बाटलीस रु. २

३ दंतबलवर्धक पूडः-दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे होतात

५ विंचूचें विषः-औषध लावतांच उतरतें मुळीं २ तो. ८ आणे

६ गजकर्णः-खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात ड. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः-औषध घेताच कशाहि प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उलटत नाहीत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः-आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरूं होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गाळ्या गाठीस लेप, वात चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणे ख. सो

९ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागवा तो फुकट पाठवूं औषधांत अपायकारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें आलेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायनें भस्म पाक गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खर्डा सोबत टपाल खर्च वेगळा पडेल रोखीनें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं. प्रकृतिचें मन कळविल्यास रोगाची निदान चिकीत्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्ली वर्तमान पत्रांतून औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरूं असून प्रत्येक जाहिरात सुशोभित करून जो तो पुढे येउ पहात आहे.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एका जो केला त्याचेच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें जाहिरातीस कोकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ प्रांतांत आमच्या आंजिलें वगैरे गावांतून तो पूर्णावस्थेंत येऊन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा तें लोक निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत वागण्यास ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास ग्राहकांस सुच विणें कारखाना आज सतत १५।२० वर्षे अव्याहत सुरूं असून मोठे डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधीनें कल्याणवर्ष मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषध नेहमीं अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करता कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याण करीत असले नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेंस आणण्याची खटपट पर्यंत आमचे खटपटीस यशाहि बरेंच अलें आहे, करितां स व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्यास अत्यंत गुणकारक आहेत. तीच सर्वांनीं वापरावं, एकवार होईल इतर जाहिरातींशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें औषध मागणें तीं खालील पत्यावर बिनचूक मागवावीं ह्मणजे औषध मिळून हटकुण व त्वरित आरोग्य येईल.

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी

Oriental Government Security Life Assurance

Company Limited

Established 1874.

*HEAD OFFICE—*BOMAY

Chief Agency for C. P. Berar and Khandesh

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED TWO CORRIS AND SEVENTY FIVE LAKHS

Claims paid for over two Crores

IMEDIATE SETTLNT OF MEENT CLAIMS

IF there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the Policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. *This the Directors of the "Oriental" keep well before them and act up to—treating heir clients with the utmost liberality*

UNQUESTIONABLE SECURITY

IT is not sufficient to read that a Company's funds amon a givensum, but it is essential to know how such Funds are invested— if in miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Government Securities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay n terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising hroh decease of assured lives, and endowment policies matu

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others, by empoying a portion of their annual income or profits in effecting life pol tonce create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he die early, before he has had time to save much, his wife and amily may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes is upmind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay There are numerous instances in the records of the "Oriental" where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained pdilcation to—

M. De SOUZA,
CHIEF AEGNT
Nagpur.

N. 2

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

: ३
सध्यां सुरू असलेल्या

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

VOL XLII AKOLA MONDAY 27 JANUARY 1908 NO 4

वर्ष ४२] आकोला वऱ्हाडसमाचार तारीख २७ माहे जानेवारी सन १९०८ इ० [अं

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवी ट. ह. ....२ रुपये
वर्गणी आगाऊच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील.
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.
सूचना:— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्यांच आठवड्यांत घेतल्या जातील.
येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

वर्तमानसार

गेल्या गुरुवारीं रात्रीं कलकत्त्यानजीक [illegible]त्रीचिया येथें तागाच्या वखारीस आग लागून सुमारें १७ हजार रुपये किंमतीचा माग जळून खाक झाला.

मैमनसिंग येथें घेतलेल्या झटापटींत दोन [illegible]बारां पिस्तुलें व थोडा दारूगोळा सां[illegible], अशा तऱ्हेची बातमी [illegible] समाज हा [illegible] तयारी [illegible] प्रसिद्ध केल्यावरून त्यास [illegible] विचारण्यासाठीं 'बंगाली' [illegible]च्या [illegible]मीद्वारानें खुद्द पोलीस सुपरिंटेंडंट [illegible] केव्हन यांची गांठ घेतली. तेव्हां ह्मणालें:- "वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध होणाऱ्या बातम्यांचा मला अगदीं वीट आला आहे. मैमनसिंग येथें घेतलेल्या झटापटींत मला सहाबारी पिस्तुलही सांपडलें नाहीं, व दारूगोळाही आढळला नाहीं. ता. ३ रोजीं घडून आलेला प्रकार इंग्लिशमननें नाकबूल केल्याबद्दल इंग्लिशमनशीं माझा स्नेहसंबंध आहे असें तुह्मी ह्मणतां परंतु मला त्या गोष्टीचीं गंधवार्ता देखील नाहीं, अशा कित्येक गोष्टी इंग्लिशमननें प्रसिद्ध केल्या आहेत.

बिगरपरवाना दारोदार माल घेऊन हिंडणारे देशी व्यापारी यांना पंधरा दिवसांची व एका पुर्वी शिपायाची नोकरी केलेल्या माणसाला दोन महिन्यांची याप्रमाणें दारूसव्हाल सोडून जाण्याचें नाकारल्यामुळें शिक्षा ठोठावण्यांत आल्या आहेत.

परळ येथील जी. आय पी. रेल्वेच्या कार्यालयां (वर्कशॉप) तील मजुरांची प्रचंड सभा होऊन पुढाऱ्यांचीं भाषणें झालीं. नंतर संपवाल्यांचें डेप्युटेशन एजंट साहेबांचे मुलाखतीस गेलें. सॉलिसिटर डनलॉप हे या प्रसंगीं हजर होते. महागाईभत्ता, पगाराची वाढ वगैरे योग्य गाऱ्हाण्यांचा फेब्रुवारी अखेर योग्य निकाल करण्याचें एजंट साहेबांनीं संपवाल्यास अश्वासन दिलें येवढ्यावर संपवाल्यांचें समाधान होऊन त्यांनीं कामावर येण्याचें कबूल केलें.

नवशक्ती नांवाच्या दैनिक बंगाली पत्राच्या आफिसचाही पोलिसांनीं ची. प्रे. माजिस्ट्रेटाचे वारंटाचे आधारे झाडा घेतला असून त्या पत्रांवर राजद्रोहाची फिर्याद होणार आहे. मनमोहन घोष प्रिंटर यास पकडून मागाहून ५००० रुपयांचे जामीनीवर खुले केले आहे. 'समेट अशक्य आहे' अशा शिरोलेखाचा झाडा घेण्यासाठीं पोलिस वेष पालटून आले होते असें कळतें.

कँबेलपूर येथील बाजार पेठेस आग लागली. ती विझविण्यासाठीं ह्मणून लष्करांतील काळे गोरे शिपाई धांवून आले. पण यांनीं आगींतून वांचविलेली मालमत्ता लुटण्याचा सपाटा चालविला. आटा, तूप, वज्याळें, कपडे, मिठाई वगैरे जिनसांची लूट झाली. आगीपासून दूर असलेली दुकानेंहि उघडपणें फोडून लूटण्यांत आली. लुटलेल्या मालाचा शोध करा, ह्मणून लष्करी ऑफिसराकडे तक्रार केली. तरी दाद लागली नाहीं!

लोहार येथलि एका वर्तमानपत्रानें कांहीं दिवसांपूर्वीं येथील पोलीसाला जेथें तेथें राजद्रोह दिसतो व ते नसती भीति उत्पन्न करण्यांत फार चतुर आहेत अशा तऱ्हेची टीका केली होती. त्यामुळें त्याच्यावर कटुमय प्रसंग येऊन गुदरला आहे. ही टीका वाजवी होती हें खालील हकीकत वाचून कोणालाही वाटेल. गेल्या १४ व्या तारखेला सकाळीं सहा वाजतां येथलि वकीलाचा एक मुनशी फिरण्याकारितां रेल्वे स्टेशनच्या रस्त्यानें चालला होता. या रस्त्याला नेहमीं फार गर्दी असते. [illegible] असतां त्याला कोणी जवळच्या खंदकांत ढकललें व त्याच्या जवळ असलेले चार रुपये व सात सावरिन चोरून नेले. चोराचा अजून पत्ता नाहीं. इतकेंच नव्हें तर चोरांना पकडण्यासाठीं होणाऱ्या चौकशीचा फारसा कोठे केलेला दिसत नाहीं.

निलगिरी रेल्वेवरील रेल्वे लाइनीचा भाग पुन्हा महापूरानें वाहून गेला आहे.

किशोर येथील बाजारांत लूट केल्याच्या आरोपावरून कित्येकांवर खटला करण्यांत आला होता. त्याचा निकाल राजशाहीच्या मॅजिस्ट्रेटांनीं कालरोजीं सांगितला. एकंदर ११४ आसामीवर खटला करण्यांत आला होता; त्यापैकीं दहाजण निकाल होण्यापूर्वीच मेले असून एकजण फरारी आहे. बाकीच्या १०३ आरोपीपैकीं ४० मुसलमान व एक हिंदु इतक्या जणांस १९ महिन्यांची सक्तमजुरीची शिक्षा देण्यांत आली आहे. दुसऱ्या एका हिंदुस दोन वर्षांची सक्त मजूरीची शिक्षा व १०० रु० दंड करण्यांत आला आहे. बाकीच्या सर्व आरोपीकडून एक वर्षापावेतों चांगली वर्तणूक [illegible]बद्दल दोन दोन [illegible] [illegible]मविण्यांत आला आहे.

कलकत्ता, ता० २२

वर्तमानपत्राच्या संपादकांकडून मॅजिस्ट्रेटच्या समक्ष करार लिहून घेण्यांत यावा व त्यांच्याकडून भक्कम जामीन घेण्यांत यावे आणि ज्या छापखान्यांत राजद्रोहात्मक लेख छापले जातील ते [illegible]ने जप्त करण्याचा पोलिसला अधिकार [illegible] यावा अशा विचारांत सरकार [illegible] गुंतला आहे. यामुळें फक्त तुरुंगांत जाण्यासाठींच स्वतंत्र संपादक ठेवण्याची चाल, हे नियम पास होऊन अमलांत आल्यास, वर्तमानपत्रकारांना सुरू करावी लागेल.

लाहोर येथील 'वतन'पत्राचें संपादक मौलवी महमद इन्शानउल्ला यांनीं हेदजाद रेल्वेच्या सुरुवातीपासून आजपर्यंत सदर रेल्वेसाठीं उभारण्यांत आलेल्या फंडास आपल्या सत्राच्या वाचकवर्गाकडून ३८ हजार रुपयांची वर्गणी गोळा केली. कामगिरीबद्दल टर्कीच्या सुलतानाकडून त्यांस बहुमानाचें पदक अर्पण करण्यांत आलें आहे.

वन्देमातरम् ।

मतांचे जहालपणाच्या पुढील पायरी

मेहरबान रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस
छ. सा. न. वि. वि. पुढील मजकूर आपले पत्राचे येत्या अंकीं प्रसिद्ध करावा अशी विनंति आहे.

देशाच्या प्रस्तुतावस्थेनंतरची स्थिति प्रबोध ही आहे. ही स्थिति सध्यां प्राप्त झाली आहे. प्रयत्न, समर्थता, पुरुषार्थ, कृतकृत्यता या पुढील पायऱ्या आहेत. प्रस्तुत विचारांत जो प्रबोध उत्पन्न झाला आहे. त्याशीं आचरणाची जुळणी पाहिजे. तरच सामर्थ्य उत्पन्न होणार आहे या संबंधानें पुढील गोष्टी देशबांधवांच्या विचारासाठीं मांडित आहे. १ शेकडों कोस अफाट पसरलेल्या देशांत कोर्टाच्या पायऱ्या चढण्यांत, कलहानें काळ घालविण्यांत जी मति खर्च होते ती देशकार्यामध्यें मग्न झाली पाहिजे. २ कोणी कोणाला विचारतां नाहीं अशी जी स्थिति आहे तिच्या ऐवजीं सर्व देश एखाद्या व्यूहासारखा एक जिवाचा, व्यवस्थित व एक कार्यतत्पर झाला पाहिजे. ३ श्रीमंत, मध्यम, गरीब सर्व वर्गांत सध्यां आरोग्य व शरीरबल यांचा ऱ्हास होणाऱ्या ज्या चाली शिरल्या आहेत त्या काढून टाकून आरोग्यबलवर्धक रूढि प्रचलित केल्या पाहिजेत. ४ विदेशी मालाच्या ऐवजीं स्वदेशी मालाचा खप वाढवून शक्य तेथें तेथें विदेशी मालाला बहिष्कार घातला पाहिजे. संपत्तीचा परदेशी जाणारा ओघ थांबवून सांपत्तिक सामर्थ्य उत्पन्न केलें पाहिजे. ५ संपत्तीचा ओघ तूर्त विलासांच्या व हौशीच्या गोष्टीकडून विशेष दक्षतेनें आवरून स्वराज्याचे हक्क संपादण्यास लोक[illegible] साठीं पुढारी खटपटी करीत अ[illegible] लागला पाहिजे; ६ आपल्या [illegible] पण मालक असूं अशा रीतीनें ह्मणजे स्वतंत्र धंद्यानींच निर्वाह क[illegible] प्रघात सर्वत्र वाढला पाहिजे [illegible] स्वतः आचरणांत आणू[illegible] हरणाच्या प्रभावानें इतरांना [illegible] सामील केलें पाहिजे. क. लो[illegible]

वामन रामचंद्र जोशी.

कर्तव्यकारांची मुक्तता.

राजद्रोहासंबंधाच्या खटल्यांची साथ आमच्या प्रांतांत थोडीशी कमजोर झाली आहे हें पाहून सर्वांस समाधान वाटेल. उमरावतीच्या कर्तव्यकारांवरील खटला काढून घेतला असून, ते आपलें 'कर्तव्य' योग्य तऱ्हेनें बजावण्यास पूर्ववत स्वस्थानीं आहेत, ही आनंदाची गोष्ट आहे. आपलें कर्तव्य करीत असतां दुसऱ्याचें दृष्टीनें त्यांत कांहीं चूक असली तर त्याला नजुमानतां तें चालू राखणें हा उत्तम मार्ग. जेथें युक्तायुक्ततेच्या वादानें आपला पक्ष स्थापित करतां येण्यासारखा असेल तेथें तसें करणें हेंच सर्वांत श्रेयस्कर. पण जेथें ती आशा नाहीं, ह्मणजे तितक्या तात्विक न्यायनीतिची बूज जेथें राखली जाण्याचा संभव नाहीं, अशा ठिकाणीं तत्वाचा अभिमान प्रकट करणें ह्मणजे मोठी चूक होय अशा प्रसंगांत मुख्य दृष्टी 'कर्तव्यावर' असावयास पाहिजे. आपलें कर्तव्य कोणत्या रीतीनें सतत चालूं राहील आणि कोणत्या प्रकारानें त्यांत खंड पडेल किंवा धक्का बसेल याचा विचार केला पाहिजे. आपल्या उच्चतम मनोधैर्याची किंवा तत्वप्रीतीची साक्ष अयोग्य स्थानीं होऊं नये यासाठीं ज्या रीतीनें आपल्या मूळच्या कर्तव्याकडे आपल्याला लवकर वळतां येईल ती अंगिकारणें हा श्रेयस्कर मार्ग. तो कर्तव्यकारांनी अनुसरिला या बद्दल आह्मी त्यांच्या योजकतेचें अभिनंदन करितों. स्थानिक सरकारांनीं प्रस्तुत प्रसंगीं दयार्द्र बुद्धि प्रदर्शित केली याबद्दल आह्मी राजश्री नामदार क्रॅडॉक साहेब यांचा धन्यवाद गातों. राजद्रोहाच्या खटल्यामध्यें असा भूतदयेचा प्रकार संमिश्र करणें उभयपक्षीं श्रेयस्कर होय याच प्रकारची कृपादृष्टि आमचे मित्र रा. रा. पृथ्विगीर हरीगीर संपादक हरिकिशोर यांस दिलेल्या शिक्षेसंबंधानें सरकार प्रदर्शित करील तर सर्व प्रांत सरकारचा मोठा आभारी होईल. सर्व शक्तिमान सरकारला क्षमा हेंच महाभूषण होय आणि या शस्त्रानें सर्व इंडियन प्रजा आपलीशी सरकारास लवकर करितां येईल हें निराळें कळविणें नको.

ता० आकोला. पोष्ट ७ मानाजी. विराट बैराड

वऱ्हाडसमाचार

पौष वद्य ९ शके १८२९

हिंदी प्रजेच्या अब्रुचें रक्षण कसें होणार?

दक्षिण अफ्रिकेंतील हिंदी प्रजेसंबंधाच्या प्रश्नाला जें स्वरूप आलें आहे तें सार्वभौम सरकारास आतां स्वस्थ बसूं देणार नाहीं. टाइम्स सारखीं पत्रें हा प्रश्न पक्षभेदाचा नसून साम्राज्याच्या दृष्टीनें महत्वाचा आहे असें ह्मणत आहेत. हिंदुस्थानचे बादशहा ट्रान्सव्हालच्या कायदे कौन्सिलानें केलेल्या कायद्याला पूर्वीच संमति देऊन चुकले असल्यामुळें आतां त्यांना कांहीं करतां येणें शक्य दिसत नाहीं असें उत्तर व्हाइसराय यांचेकडून मिळालें आहे. वसाहतींचे दुय्यम प्रधान मि. विन्स्टन चर्चिल हे दक्षिण आफ्रिकेंतून नुकतेच परत आलेले आहेत. त्यांनीं नुकतेंच असें साफ ह्मटलें कीं आपआपल्या प्रांतपुरती व्यवस्था करण्यास ट्रान्सव्हाल सरकारास पूर्ण अधिकार आहे. या प्रमाणें हिंदी प्रजेची अब्रु पायाखालीं तुडविण्याचा ट्रान्सव्हाल सरकाराचा पक्का निश्चय झाला असून त्याला या कामीं वसाहतींच्या प्रधानाचें ह्मणजे सार्वभौम सरकाराचें पूर्ण साहाय्य आहे अशा स्थितींत हिंदी प्रजेनें काय करावें हा प्रश्न आहे. ट्रान्सव्हालांत सध्यां असलेल्या हिंदी लोकांनीं आपल्या हातीं होते ते उपाय चालविले आहेत. ज्या कायद्याचा अमंल हिंदी लोकांवर करण्यांत येत आहे तो साम्राज्याचे घटक या दृष्टीनें आपल्यास अपमानकारक आहे, सबब तो रद्द झाला पाहिजे, तो रद्द करण्याचें अधिकाऱ्यांनीं मनावर न घेतलें तर त्याचा अमंल अशक्य करून ह्मणजे त्याच्या विरुद्ध वर्तन करून व त्या विरुद्ध वर्तनाबद्दल प्रसंग पडल्यास हाल अपेष्टा भोगण्यास तयार होऊन, आपला अभिप्राय स्पष्टपणें जाहिर केला आहे. हिंदी लोकांतील अब्रुदार व वजनदार अशा पुढाऱ्यांवर खटले होऊन त्यांना यकःश्चित चोर दरोडेखोरा प्रमाणें तुरुंगांत रखडावे लागत आहे हें सर्व त्यांनीं तत्वाकरितां सहन केलें आहे. ज्या पुढाऱ्यांनीं आपल्या श्रमाकडे आणि पैशाकडे न पहातां हिंदी प्रजेची साम्राज्यांतील जागा मुक्रर करण्याकारितां खटपट केली त्यांना स्वतःला दुसरीकडे हवे त्या ठिकाणीं उदर निर्वाह करतां आला असतां पण त्यांनीं आरंभिलेलें कार्य व्यक्तीचें नसून एकंदर हिंदी राष्ट्राचें आहे. हा राजश्री गांधींच्या किंवा फजनदारांच्या पोटापाण्याचा प्रश्न नसून सर्व हिंदुस्थानांतील लोकांच्या प्राणाहून प्रिय अशा अब्रुचा आहे. ब्रिटिश सत्तेचें जोखड हिंदी प्रजेनें राजनिष्ठा पूर्वक खांद्यावर वागवावें अशी ज्यांची इच्छा त्यांनींच त्या हिंदी लोकांना साम्राज्याच्याच एका भागांत गुलामांप्रमाणें, पशुप्रमाणें वागविण्यास मुभा द्यावी यापेक्षां कोणती गोष्ट जास्त अमानुषपणाची असूं शकेल !! सध्यांच्या ट्रान्सव्हाल सरकाराला अधिकार मिळून पुरते बारा महिने झाले असतील नसतील, पण सध्यांचे ट्रान्सव्हालचे मुख्य प्रधान जनरल बोथा हे आपल्या इंग्रज शत्रूच्या नरडीचा घोट घेण्यास हातीं शस्त्र घेऊन उभे राहिले होते त्याच्याही पूर्वी कित्येक वर्षापासून हिंदी व्यापारी व दुसरे प्रतिष्टित लोक ट्रान्सव्हालांत वस्ती करून राहिलेले आहेत. आज ट्रान्सव्हालवर ब्रिटिश निशाण फडकत आहे त्याला पाहिलें कारण हिंदी लोकांचा बोअर लोकांकडून होणारा छळच होता हें आज जनरल बोथा किंवा लार्ड एल्गिन हे कदाचित विसरले असतील त्यांना या गोष्टी ध्यानांत ठेवण्याला कांहीं कारण नसलें तरी गांधींची कैद कानांनीं ऐकतांच त्यांच्या अंगाचा भडका व्हावा असे हिंदी लोक ती गोष्ट विसरले नाहींत. आपल्या करितां हजारो, लाखो मनुष्यांचे बळी संमरांगणावर पडले आहेत आणि कोट्यावधि रुपयांचा चक्काचूर झाला आहे हें हिंदी लोकांस पक्कें स्मरतें आहे. ब्रिटिश साम्राज्यांतील हिंदी प्रजेला अयोग्य रीतीनें वागविण्यांत येतें ही गोष्ट ट्रान्सव्हाल ताब्यांत घेण्यास पुरेशी झाली, पण ब्रिटिश मुत्सद्यांचे दाखवावयाचे दांत निराळे व खावयाचे निराळे होते. ट्रान्सव्हाल ब्रिटिश साम्राज्यांत दाखल झाल्यानंतर हिंदी प्रजेची स्थिति सुधारावयाची ती एका बाजूस राहून प्रेसिडेंट क्रुगर यांच्या कल्पनेंतही नव्हते अशा अपमानास्पद स्थितींत हिंदी प्रजेला लोटून देण्याचें श्रेय साम्राज्याच्या प्रधानांनीं घेतलें आहे. असें करतांना त्यांनीं हिंदी प्रजेविषयीं यत्किंचितही किंमत ठेवली नाहीं इतकेंच नव्हे तर ट्रान्सव्हालांतील हिंदी लोकांचा वाली कोणी आहे किंवा असावा याची फिकीरही केली नाहीं. पण ही त्यांची मोठी चूक झाली आहे. साम्राज्यांतील प्रजा हें पद मोठेंसे भूषणावह नाहीं हें तीस कोटी हिंदी प्रजेस जाणविणें ह्मणजे काय याचा पुरता विचार झालेला नाहीं. हिंदुस्थानांतील प्रजेकडून सक्तीनें राजनिष्ठा संपादण्याची हांव धरणाऱ्यांनीं ही गोष्ट आपल्या नजरे समोरून कधींही हालूं देणें योग्य होणार नाहीं असा इषारा टाइम्स इत्यादि दूरदर्शी पत्रांनीं व इंग्लंडांतील वजनदार लोकांनीं दिला होता. त्या इषाऱ्याला मान मिळाला नाहीं. हिंदुस्थानाच्या वतीनें बोलणारें हिंदुस्थान सरकार लार्ड कर्झन यांच्या कारकीर्दींत आपल्या कर्तव्यास जागलें होतें. पण त्याला यश आलें नाहीं. त्यानंतर त्या सरकाराच्या मताला कांहीं मान मिळाल्याचें दिसून आलेलें नाहीं. ट्रान्सव्हाल मधील आपल्या जातभाईंच्या दुःखाच्या आरोळीचा परिणाम हिंदी लोकांवर स्पष्टपणें झालेला आहे आणि तो अनर्थक होऊं न देणें हें हिंदुस्थान सरकारचें कर्तव्य आहे. हें कर्तव्य तें सरकार कशा रीतीनें बजावतें हें पाहाणें आहे. ट्रान्सव्हाल सरकार जसें आपआपल्या देशापुरतें स्वतंत्र आहे तसेंच हिंदुस्थानसरकारही आहे आणि ट्रान्सव्हाल सरकारनें केलेल्या हिंदी प्रजेच्या अपमानाची फेड हिंदुस्थान सरकारास करून दाखवितां येईल किं नाहीं याच प्रत्यक्ष अनुभव पाहण्याला सध्यांची संधी उत्तम आहे. ट्रान्सव्हाल व हिंदीप्रजेला योग्य सन्मानपूर्वक न वागविणाऱ्या इतर वसाहती यांचा हिंदुस्थानाशीं जो व्यापार चालतो त्यांत ताण बसवून त्या वसाहतींचे डोळे उघडविणें हिंदुस्थान सरकारास शक्य आहे किंवा नाहीं याचा अनुभव घेण्यांत आला पाहिजे त्याच प्रमाणें वसाहतींतील रहिवाशांनाही जशास तसें या न्यायानें वागविणें हिंदुस्थान सरकारच्या हातांचें आहे. लोकांकडून या कामीं जी मदत पाहिजे असेल ती करावयास ते मागें घेणार नाहींत. आपल्या हवाली केलेल्या प्रजेच्या सुखासमाधानाची यत्किंचित पर्वा हिंदुस्थान सरकारास असेल तर तें सरकार आपल्या हातीं असलेल्या प्रत्येक उपायानें उर्मट वसाहतवाल्यांच्या डोळ्यांत अंजन घातल्यावाचून रहाणार नाहीं अशी आह्मी आशा करितों. मद्रास व पंजाब येथें जाहिरसभा भरून अशा प्रकारचें लोकमत प्रकट झालें आहे. त्याचप्रमाणें तें इतर प्रांतांतूनही लवकरच होईल अशीं चिन्हे दिसत आहेत.

एक विचाराची बाब

सुप्रसिद्ध ग्रीक इतिहासकार एरियन यानें हिंदुस्थानाविषयी ह्मटलें आहे, 'हिंदुस्थानांतील लोक अतिशय शूर आहेत. या बाबतींत एशियाखंडांतील इतर सर्व लोकां पेक्षां श्रेष्ट आहेत. त्यांची रहाणी अगदीं साधी असून ते मोठे प्रामाणीक आहेत. ते कधीं खाजगी वादावरून न्यायमंदिरांची पायरी चढत नाहींत, इतके ते समंजस आहेत. त्यांची नीतिमत्ता इतकी प्रखर आहे कीं त्यांना आपल्या दाराला कुलुपें लावण्याचें कारण पडत नाहीं किंवा कोणताही करार लेखी करून द्यावा लागत नाहीं.' हिंदुस्थानच्या सध्यांच्या स्थितींत व ज्या वेळच्या स्थितीचें हें वर्णन आहे, तींत जमीन अस्मानचें अंतर आहे हें मोठमोठ्या इंग्रज इतिहासकारांनीं प्रांजळपणें कबूल केलें आहे. या उदाहरणांवरून इंग्रज राजनीतिवेत्ता सीली यानें आपल्या ग्रंथांत असें लिहून ठेवलें आहे कीं कोणत्याही राष्ट्राला अधोगतीला पोहोंचविणारें पारतंत्र्याइतकें बलवत्तर असें दुसरें कारण नाहीं. ब्रिटिश अंमलाखालीं हिंदुस्थानची जी स्थिति आहे ती पेक्षां चांगली स्थिति प्राप्त करून घेतां येण्यासारखी हिंदी राष्ट्राची तयारी ब्रिटिश सरकाराकडून करून दिली जाते आहे कीं काय या बद्दलही त्यांना स्पष्टपणें अंदेशा आहे. त्यांनी असें ह्मटलें आहे 'शुद्ध अशियाटिक, किंवा त्याहून विशेष ह्मणजे खुद्द हिंदी लोकांमधून उत्पन्न झालेली, अशी राष्ट्रीय सत्ता शेवटीं हिंदुस्थानास जास्त सुकर होईल, कारण ती सर्व बाजूंनीं त्याला सोईची अशी होईल; मग ती स्वकीयांच्या सहनुभूतिशून्य परकी सत्तेपेक्षां कमी सुधारलेली कां असेना; दुसऱ्या राष्ट्राला आपल्या अंमलाखालीं ठेवणाऱ्या सत्तेचें अस्तित्व एकाच कारणानें कदाचित् क्षम्य होऊं शकेल, सत्ताधीश लोक परतंत्र लोकांना उन्नतीचे कामीं सहाय करीत असतील तरच त्यांच्या सत्तेच्या अन्यायतेचा दोष अंशतः कमी होईल. परकीयांच्या सत्तेचें न्याय्यपण क…
त्यांचा एक वर्ग य…
ब्रिटिश सत्तेकडे पह…
रोमन साम्राज्याचे वे…
कल्पनेप्रमाणें अशा म…
व्यथित अशी सत्त…
मग कांहीं दोष उर…
कडे सहानुभूतिपूर्वक…
थोडेसे पाश्चात्य राज…
पैकीं बरेचसे पहिल्य…
पार्लमेंटाचें एक स…
यांनीं नुकताच हा…
होता. लंडन येथील…
सोसटीपुढें त्यांनीं पा…
हिंदुस्थानांतील ब्रिटि…
कोणत्याही राष्ट्राची…
शिक्षणाला जितकें…
दुसऱ्या कोणत्याहीं…
ह्मणूनच सर्व सुधार…
सार्वत्रिक करण्याचें…
असतें. पण हिंदुस…
हें धोरण राखलें…
आपलें मत दिलें…
पुष्टीकरणार्थ त्यांनीं…
सर फेडरिक लेली…
हे दोन्ही गृहस्थ…
वर्षेत प्रत्यक्ष काम…
आहेत हें सुप्रसिद्ध…
खालीं इंग्रजी बोल…
तयार झाला आहे…
या रीतीनें हिंदी…
शिक्षणानें तयार झा…
पण हा वर्ग जेम…
क०… दिशेनें प्रयत…
बानूनी … वर्ग त्य…
तिपुर्वक पाहून अ…
आल्याचें समाधान…
न भयभीत होतो…
रुद्रपणानें वागूं ल…
स्थिति मि० रॉबर्टस…
प्रमाण ह्मणून पुढें…
ल्या राष्ट्राचा राज्य…
चालविणें हें त्यांच…
चिन्ह होय. हिंदु…
स्थिति आहे. मि०…
बाबतींत इजितची…
एकच आहे. ते…
पणाच्या सावधपण…
नांवाखालीं लोकां…
अशा आपल्याकडे…
त येते. हिंदुस्था…
उत्तम शिक्षण…
होत्या त्या नाहीं…
उलट राज्यव्यवस्थे…
होणारी सार्वजनि…
इंग्लंडांत मानण्यांत…
राजद्रोह असें…
यांनीं आपल्या…
देशांतील पत्रकार…
केला, कीं…
प्रजेनें आपल्या…
आपण इच्छि…
प्रजेशीं करावें, हें…
रॉबर्टसन यांच्या…
विवाद झाला…